

ОДЕСЬКІ ХРОНІКИ

**ГРАНАТОВИЙ
БУДИНОК**

ІРИНА ЛОБУСОВА

**ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2023**

ПРОЛОГ

Він летів. Летів у сизому тумані диму під стелею покою старовинного двоповерхового особняка на Пролетарському бульварі, де був гуртожиток кіно-студії. Він летів над цим застиглим кадром, у який раптом перетворився звичний інтер'єр кімнати, чомусь повної чужих тіл — непотрібних декорацій до фільму, який ніколи не знімуть.

Саме ось такою непотрібною декорацією й були ці тіла — він бачив їх згори, з-під стелі, розпростер-тими вздовж і поперек ліжок... Руки, ноги, застигли, немов гіпсові маски, обличчя, розпливчасті силуети, тьмяне світло... Тіла розкидало в темряві тісного покою, схожого на саркофаг, запечатаного з усіх боків. Запаху моря тут не відчувалося...

Сергій жив тут уже другий місяць, і це був місяць бурхливих п'яток, вечірок і величезної кількості людей, облич яких, і тим більше імен, він не пам'ятав. Надії чоловіка розчинилися в міцному самогоні з винним присмаком і зі запахом винограду, адже до Одеси він переїхав на самому початку осені.

Власне, це було перше, що Сергій запам'ятав: яскраве, сліпуче сонце, розпечений білий диск на всю широчінь неба, на весь простір, скидалося на застигли камені міста потоком розплавленої спекотної лави, від якої не можна сховатися...

А ще — аромат винограду. Його тут продавали на кожному розі. У вересні він був неймовірно дешевим. Золотисті, чорні, рожеві, смарагдові, червоні грона різного розміру лежали в бляшаних полумисках вуличних гендлярок, в емальованих відрах, вивалювалися з полотняних торб на сірувато-білий, вигорілий на сонці асфальт. І вся ця пишнота п'янила, занурювала у солодкий, соковитий аромат, що надовго залишає незвичайний післясмак. І він буквально купався в цьому запаку прілого винограду, немов приймав дуже гарячу ванну з пряного, нудотного вина, що проникає в кожну клітинку його тіла та просочує всю його душу.

Виноград... Сергій зроду не бачив ні такого розмаїття, ні такої кількості, ніколи не відчував такого запаху просто зусбіч. Він переслідував його, занурював у себе з головою. А ось моря в ньому не було...

Не було свіжих, що дихають свободою і бірюзовою чистотою, блакитних, прохолодних нот стихії, заради якої Сергій і приїхав сюди, адже хотів відмити в морі свою душу.

Авжеж, запаху моря тут не було. Звідки йому було взятися у двоповерховому старовинному особняку без будь-яких вигод, куди Аджанова поселили відразу ж після приїзду до Одеси й офіційного оформлення на Одеській кіностудії? Це вже потім він второпав, що особняк розташований на іншому боці і доволі далеко від моря — між ним і морем пролягали схили та широкий Пролетарський бульвар, який місцеві жителі називали по-старому Французьким.

Те, що його вразило насамперед — люди. Незвичайні, якісь дивні люди, їхня манера все робити «не так». Не так вимовляти слова. Не так вітатися. Не так називати вулиці. Не так споглядати на розпечене сонце — не мружачись. Не так думати. Не так жити. Не так будувати будинки та знімати кіно...

Все було «не так». І ось ця несхожість на все прожите ним життя, з його правилами, з його людьми, стала для Сергія ковтком свіжого повітря, здатним воскресити його вже поснулу душу.

Людей, мабуть, було надто багато. З перших же хвилин його перебування в Одесі вони посипалися просто на нього — як грона з переспілого винограду. Скільки ж було нових знайомств!

Першого місяця Аджанов жодного разу спокійно не заснув: вечірка за вечіркою, не має значення де, спершу в гуртожитку, в кожній кімнаті і потім у його кімнаті, відтак — у місті, на якихось квартирах, закружляли його, захопили, завертали, позбавивши реальності й орієнтирів, і, розчинившись у цій строкатій хмарі вселенських веселошців, він перестав бути самим собою, перетворившись на щось дивне, незрозуміле, поглянути на що щонаочі збиралися зіваки.

День був як день, нічого особливого, а ось по ночах влаштовували вечірки. Власне, нічого іншого тут і вигадати було не можна.

Першого ж тижня перебування на кіностудії дві його сценарні заявки відхилили. Щодо другої, страшний редактор, найстрашніший із усіх, про яких Сергій уже чув від інших працівників, узагалі викликав його до кабінету.

— Це що? — Він тряс аркушами з машинописним текстом так, немов у власному кабінеті, вікна якого виходили прямо на Пролетарський бульвар, схопив щонайменше кілометрову анаконду і тепер намагається витрусити з неї життя.

— Не бачу, — буркнув Сергій, чудово розуміючи, про що йде мова. — Ви перед собою аркушами трясете.

— Невже ви серйозно вважаєте, що це хтось буде фільмувати?! Ви серйозно так вважаєте?!

— А що не так? — Аджанов намагався триматися навіть зухвало, але насправді його серце вже стиснула волохата лапа туги, і раптом йому стало страшно, що ця попелясто-сіра туга назавжди оселиться в ньому, затуманить його очі, і світ перестане бути різнобарвним, яскравим, клаптиковим, його кольоровий світ, він стане ось таким, як у цього чавунного редактора.

— Невже ви вважаєте, що цензура пропустить такі порнографічні сцени вашого сценарію? — Редактор навіть не промовляв, він хрипів.

— Ніяких порнографічних сцен у ньому немає, — машинально запротестував Сергій. — Це просто старовинна легенда, фольклор. Повернення до витоків.

— До яких витоків? — примружився редактор. — І, до речі, чому ви назвали цей твір «Гранатовий будинок»?

— Це просто метафора. Герой мріє про своє дитинство, його дитинство в горах асоціюється у нього зі запахом і кольором граната. Цей символ, гранат, він пронесе через усе своє життя, як колір крові, щоб... — Він проковтнув гіркий клубок і відразу ж втратив слова. — Це метафора...

— Ми з вами перебуваємо в абсолютно іншій реальності — світлій реальності соціалістичного суспільства, а не в тому середньовічному варварстві, криваві, непристойні сцени якого ви описуєте на ста сторінках вашого сценарію! У вашому опусі ге-

рой протиставляє себе суспільству. А насправді варто було б показати, що трагедія героя пов'язана винятково з класом капіталістичних експлуаторів! — Редактор наче зачитував передовицю центральної газети.

— Це не так, — спробував заперечити Сергій, — у мого героя немає трагедії. Навпаки, він дуже щаслива людина. Він домагається свободи, щоб бути таким, яким він є. Бути собою. Він заслуговує свого щастя. Він...

— У радянському кінематографі поет завжди співзвучний з образом держави, — різко перебив його редактор. — Атож, держави, бо немає кращого ладу, ніж радянська держава, здатна підтримати будь-яку творчу особистість, особливо пролетарського поета, котрий вийшов із самих низів.

— Мій герой — не пролетарський поет, — скрикнувся Аджанов.

— Ось! — підхопив редактор. — Саме це я й кажу! Ваш герой, котрий протиставляє себе державі та суспільству, просто класовий ворог!

— Він художник... — У горлі сильно почало деркотіти, і Сергій відкашлявся.

— Словом, — голос редактора став крижаним, — ви повинні розуміти, що в такому вигляді, в якому існує ваша сценарна заявка, утвердження її у виробництво неможливе. Вам потрібно попрацювати ще. Й як слід. Повторюю: в такому вигляді, як вона написана зараз... Гадаю, ви мене розумієте.

— Розумію, — кивнув Аджанов.

— Гаразд. Радий, що ми з вами знайшли спільну мову з цього питання. Отже, повертаю вам сценарну заявку. І моя вам порада на майбутнє: попрацюйте над чимось іншим. Ну, просто зверніть увагу на інші теми. До речі, є тут одна пропозиція... — Редактор раптом замовк, а Сергій, перечікуючи це мовчання, відчув таку тугу, що йому просто захотілося вистрибнути з вікна третього поверху прямо на бруківку.

Звісно, він, Сергій Аджанов, ні за що не зробив би так, але теоретично... Він раптом уявив, як розколюється його голова об бруківку, немов гнилий горіх, як із-під тріснутого черепа чорними, швидкими зміями розтікаються кров і мізки... Лемент, хтось голосить, хтось молиться вголос, сигналять машини... Деренчить трамвай, що застряг на рейках...

Сіпнувшись, він відігнав від себе це видиво. А який би сценарій вийшов! Ось таке б зняти! Але... Сергій уявив собі обличчя редактора, котрий читає таку сцену. Гмикнув про себе. Либонь, варто утриматися. Ще з гуртожитку виженуть. А орендувати кімнату в місті грошей немає. Тому... Зітхнувши, Аджанов зобразив цілковиту увагу. І вдалося.

— Велика Вітчизняна війна — це тема, яка завжди буде зніматися, і з кожним роком усе більше, — бра-вурно почав редактор.

ЗМІСТ

Пролог	3
Розділ 1	15
Розділ 2	27
Розділ 3	41
Розділ 4	55
Розділ 5	69
Розділ 6	83
Розділ 7	96
Розділ 8	111
Розділ 9	123
Розділ 10	136
Розділ 11	149
Розділ 12	162
Розділ 13	175
Розділ 14	188
Розділ 15	202
Розділ 16	215
Розділ 17	229
Розділ 18	244
Розділ 19	256
Розділ 20	269
Розділ 21	282
Розділ 22	295
Розділ 23	312
Розділ 24	325
Розділ 25	342
Розділ 26	374
Розділ 27	389
Епілог	400